

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1595
Hadis Kültür Tarihinde İmlâ Meclisleri
Dr. Rukiye AYDOĞDU DEMİR

Yayın Koordinatörü
Murat AYDEMİR
Editör
Dr. Fatma YÜKSEL ÇAMUR
Son Okuma
Dilek DOĞAN
Kapak ve İç Tasarımı
Batuhan Yağız GÖKMEN

ISBN: 978-625-428-947-7

1. Baskı, Ocak 2026, Ankara

© Bütün yayın hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 18.11.2025
tarih ve 200 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

*Bu eserin ilmi/edebî redaksiyonu İLK SAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.*

Yayıncı Sertifika No: 48058

Ostim OSB Mah. 1256. Cad. No: 11
Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)
Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

HADİS KÜLTÜR TARİHİNDE İMLÂ MECLİSLERİ

DR. RUKİYE AYDOĞDU DEMİR

Anneme

Anneme

Anneme

Babama...

ÖZ GEÇMİŞ

■

Dr. Rukiye Aydoğdu Demir, Ankara’da doğdu. Tevfik İleri İmam Hatip Lisesinden ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2008’de Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “19. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Tasavvuf-Hadis İlişkisi -Ahmed Ziyâeddin Gümüşhanevî Özelinde-” isimli teziyle yüksek lisansını tamamladı. 2021 yılında aynı enstitüde tamamladığı “Hadis Kültür Tarihinde İmlâ Meclisleri” isimli teziyle doktor ünvanını aldı. 2007-2012 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yürütülen Konulu Hadis Projesi’nin çeşitli aşamalarında aktif görev aldı. 2013 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü Basılı Yayınlar Daire Başkanlığında Diyanet İşleri Uzmanı olarak görev yapmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığınca yürütülen çeşitli yayın projelerinde yazar ve editör olarak çalışmalarına devam etmekte, aynı zamanda hadis alanındaki akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Arapça ve İngilizce bilen yazar, evli ve iki çocuk annesidir.

İÇİNDEKİLER

Takriz	XI
Ön Söz	XIII
Kısaltmalar	XV
Giriş	1
A. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	2
B. Araştırmanın Planı ve Yöntemi.....	3
C. Araştırmanın Kaynakları ve İlgili Çalışmalar.....	5
D. Kavramsal Çerçeve.....	7
E. Farklı Din ve Kültürlerde İmlâ Faaliyetleri.....	11
F. Arap Kültüründe ve İslâm İlim Geleneğinde İmlâ Uygulamaları.....	20

BİRİNCİ BÖLÜM

İMLÂ MECLİSLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHİ GELİŞİMİ

A. İmlâ Meclislerinin Başlangıcı.....	30
B. İmlâ Meclislerinin Gelişimi.....	33
C. İbn Şihâb ez-Zührî ve Resmî Yazım Faaliyetleri.....	34
D. Müstemlîlerin Ortaya Çıkışı.....	35
E. Meclislerin Yükselme Dönemi ve Öne Çıkan İmlâ Merkezleri.....	44
F. Eser İmlâları Dönemi -IV. Asır-.....	50
G. Meclislerden Medreselere -V. Asır-.....	55
H. Gerileme Süreci -VI. Asır-.....	62
İ. Fetret Dönemi -VII-VIII. Asırlar-.....	68
J. Irâkî Ailesi ve Yeniden İmlâ Meclisleri -IX-X. Asırlar-.....	72
K. Son Meclisler -X. Asır-.....	77
L. Modernite ve Hadis Meclislerinin Dönüşümü.....	79

İKİNCİ BÖLÜM

İMLÂ MECLİSLERİNİN MAHİYETİ

A. İmlâ Yöntemi ve Mahiyeti.....	86
1. İmlâ Çeşitleri.....	88
2. İmlâ Meclislerinin Yazı ve Yayın Faaliyetlerine Etkisi.....	94
B. İmlâ Meclislerinin Yapısı; Prensipler ve Ritüeller.....	99
1. Mümlî.....	101
2. Talebe.....	110
3. Müstemlî.....	123
4. İmlâ Meclislerinde Gözetilen Yazım Kuralları ve Teknikleri.....	130
a) Yazıya Besmeleyle Başlanması ve Yazımı.....	132
b) Meclise Katılanların Kayıt Altına Alınması.....	132
c) Allah Lafzının Yazılması.....	134
d) Salavatın Yazılması.....	134
e) Nokta ve Harekelerin Yazımı.....	135
f) İsimlerin Harekelenmesi.....	136
g) Rakş.....	137
h) Kısaltmaların Yazımı.....	137
i) Rumuz Kullanımı.....	138
j) Yazının İnce Olması.....	138
k) Yanlış Yazılan İbarelerin Silinmesi (Darb, Hakk/Şakk/Keşt, Mahv).....	139
l) Mukabele/Muâraza.....	142
m) Daire İşareti Kullanmak.....	144
n) Tahrîcî's-Sâkıt.....	146
o) Lahak.....	146
p) Tashih, Tazbib/Temrîz, Dabbe.....	147
q) Müzakere.....	148
r) Tashîf/Lahn.....	149
s) Ödünç/Emanet Verme Âdâbı.....	151
5. İmlâ Meclislerinde Kullanılan Yazı Malzemeleri.....	153
a) Mürekkep.....	154
b) Hokka.....	157
c) Kalem.....	160
d) Bıçak.....	161
e) Kalemlik.....	162
f) Deri, Kırtâs, Kâğıt Türü Malzemeler.....	163
6. Meclisler ve Yazım Endüstrisi.....	170

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İMLÂ MECLİSLERİ VE
ÇEVRESEL FAKTÖRLER

A. İmlâ Meclislerinin Fiziki Yapısı.....	180
1. Evler (Ev Meclisleri).....	182
2. Mescitler (Mescit/Cami Meclisleri).....	189
3. Meydanlar (Meydan Meclisleri).....	210
4. Medreseler.....	212
5. Diğer Meclis Mekânları.....	213
B. İmlâ Meclislerinin Zamanı.....	218
C. İmlâ Meclislerinin Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Görünümü.....	223
1. Meclislere Katılanların Yaş Durumları.....	223
a) Talebenin Yaşı.....	223
b) Şeyhin Yaşı.....	229
2. Hadis İmlâ Meclislerinde Kadınlar.....	232
3. İmlâ Meclislerinin İktisadi Görünümü.....	241
4. İmlâ Meclislerinin Sosyopolitik Görünümü.....	251
D. İmlâ Meclislerinin Hadis İlmine ve İslâm Kültürüne Katkıları.....	262
SONUÇ.....	265
EKLER.....	273
KAYNAKÇA.....	307
SÖZLÜK.....	319

